

УДК 378 (477)

ПИТАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ОСВІТИ У СУЧАСНІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Г.В. ТОВКАНЕЦЬ

Мукачівський державний університет, к.п.н., доцент

В статті подано короткий аналіз праць вітчизняних дослідників проблеми розвитку економічної освіти.

Ключові слова: економічна освіта, університетська освіта, економічна культура, економічне мислення.

В сучасних умовах знання і кваліфікація є важливими факторами економічного і соціального прогресу суспільства. Соціально-економічні зміни, що відбулися в Україні, сприяють підвищенню вимог до якості підготовки фахівців, зокрема фахівців-економістів з вищою освітою. Дуже часто вища освіта сприймається як інвестиції у майбутнє.

Об'єкти та методи дослідження

Об'єктом дослідження є розгляд проблем вищої економічної освіти в сучасній вітчизняній науковій літературі. Актуальність даної проблеми привертає увагу науковців, управлінців, економістів, педагогів. Серед проблем вищої економічної освіти можна виокремити наступні:

1. Загальнотеоретичні питання становлення і розвитку вищої економічної освіти.
2. Застосування нових методик в навчальному процесі професійної (економічної) школи, формування економічної культури
3. Вивчення і поширення міжнародного досвіду у підготовці фахівців-економістів.

Постановка задачі

Аналіз літератури з проблеми розвитку вищої професійної освіти, праць вчених В. Базилевича [1], А.Колот [5], І. Ходикіної [16], С. Лукаш [15], О. Романовського [10], Д. Сухиненко [11] частково відображає стан вищої економічної освіти.

Метою даної статті є короткий екскурс вітчизняної літератури щодо розгляду проблем розвитку економічної освіти.

Результати та їх обговорення

Серед визначених авторів детальніше зупинимося на аналізі досліджень Ходикіної І.Ю., Сухиненко Д.Н., Лукаш С.В., Гіптерс З.В.

Ходикіна І. Ю. в дослідженні «Університетська освіта в контексті інноваційного розвитку України» стверджує, що «на університетську освіту чинять

вплив наступні найбільш значимі фактори зовнішнього середовища, серед яких: посилення глобалізації на рубежі XX-XXI сторіч; активізація постіндустріальних тенденцій в економіці зарубіжних країн; інтернаціоналізація вищої освіти та створення європейського простору освіти та дослідницької діяльності». Серед факторів впливу внутрішнього середовища на розвиток університетської освіти найпомітнішими є: соціально-економічний розвиток в процесі трансформації усіх сфер життя суспільства; розвиток інноваційного середовища; фактор регіонального розвитку; розвиток ринкових відносин. Міжнародні організації (ЮНЕСКО, ВБ, ЄС), документи національного рівня наголошують на важливості дотриманні базових принципів університету (фундаментальність, якість, неперервність і наступність освіти і науки, єдність навчання, досліджень і виховання, інтеграція у світове і національне освітньо-наукове співтовариство, відкритість, автономія) та виконанні його місії (надання високоякісної університетської освіти, виховання гармонійно розвиненої особистості, всебічний розвиток фундаментальних й прикладних наукових досліджень, поступова інтеграція у світовий освітянський простір, збереження кращих традицій вітчизняної системи освіти). Зазначається, що «елементом організаційно-економічного механізму, який покликаний забезпечити диверсифікацію джерел фінансування, є створення регіональних університетських центрів. Вони мають виконувати функцію не тільки регіональних розпорядників коштів Державного фонду фундаментальних досліджень, але й активно співпрацювати з бізнесовими структурами, зарубіжними грантодавцями, органами регіональної влади в інтересах інноваційного розвитку регіону».

Ходикіна І.Ю. зосереджує увагу на певних негативних явищах, що можуть гальмувати розвиток науково-дослідної роботи. Серед таких факторів, «на першому місці - відсутність стимулів до плідної науково-дослідної праці, на другому - неможливість впровадження результатів НДР у виробництво, на третьому - слабкий вплив результатів НДР на статус працівника у ВНЗ» [16].

Важливе значення в контексті економічної освіти надається проблемі формування економічної культури. Лукаш С.В. вважає, що «економічне мислення підлітків є процес опосередкованого й узагальненого пізнання явищ економічної дійсності в їх суттєвих властивостях, зв'язках та відношеннях, який відбувається на основі готовності до їх осмислення, завдяки використанню прийомів розумової діяльності, і завершується формуванням економічних знань, їх переходом у переконання та реалізацією в практичній діяльності. Структурно економічне мислення

представляє єдність мотиваційного, змістового, операційного та дієво-практичного компонентів»[15]. Надточієва О. О. зазначає, що формування економічної культури особистості потрібно починати уже в школі, використовуючи засоби мистецтва, тобто в інтегративному впливі мисленнєвого та емоційного факторів [14].

Найбільше уваги українських науковців привертає закордонний досвід підготовки фахівців. Сухиненко Д. Н. в роботі «Підготовка менеджерів у вищій школі США» стверджує, що в системі підготовки менеджерів головними напрямками є перехід від вузькофункціонального розуміння професійної компетентності менеджера до розробки цілісних моделей його професійної діяльності, інтегруючих діловий і особистісний розвиток фахівців; введення нових компонентів (рефлексії професійно-особистісних цінностей, соціальних ролей і зразків поведінки), перехід від уніфікованих навчальних дисциплін до більш гнучких, професійно спрямованих, інтеграційних, проблемно орієнтованих, опційно-модульних навчальних планів, що поєднують обов'язкові дисципліни з широкою можливістю елективних курсів. Окрім цього - зменшення монологічних, пасивних і зростання активних, групових, позааудиторних форм і методів навчання. До останніх віднесені сучасні модифікації "action learning" (навчання дією), "case-study" (вивчення конкретної ситуації), "field study" (польового дослідження), "проектного навчання" і "навчання з комп'ютерною підтримкою".

Причому у структуру ситуації вводиться спеціально організовувана діяльність рефлексії, в результаті якої відбувається зміна керівників цінностей і стратегій професійної поведінки виучуваних. Організація подібних ситуацій вимагає від педагога володіння не лише теоретичними знаннями, але і практичними зразками ефективною професійною поведінкою, рефлексією, освоєння ролей експерта, "тренера", консультанта, високу особистісно-професійну готовність до активної взаємодії зі студентами.

Ще на один аспект економічної освіти необхідно звернути увагу – на культурологічний. Гіперс З.В. у дослідженні «Виникнення і розвиток економічної освіти в Галичині У ХІХ – першій половині ХХ століть: економічні, соціокультурні та теоретико-педагогічні передумови» зазначає, що «провідними у педагогічній думці були ідеї народності, природовідповідності, культуровідповідності, гуманізації і демократизації навчально-виховного процесу. Ці ідеї були загальними для всього українського шкільництва Галичини кінця ХІХ – першої половини ХХ ст. У той же час, детально проаналізувавши джерела провідних представників кооперативного

шкільництва (що на той час вважалося економічною освітою), можна констатувати, що вони не обмежувалися загальними підходами. [4].

Однією з особливостей економічної освіти, зазначає Гіптерс. З.В., було те, що його становлення відбувалося в умовах відсутності держави. Тривалий час (до 1869 р. включно) для українців Галичини практично не існувало конституційних прав на вільний розвиток, а право на утворення кооперативів датується лише 1873 роком, яке значною мірою було декларативним. Перманентні політичні процеси щодо українців галицького регіону також негативно впливали як на процес становлення національного шкільництва взагалі, так і на розвиток кооперативного зокрема. Крім того, істотної руйнації зазнали й віковічні традиції, соціально-економічні, культурні зв'язки з українцями, які знаходилися під владою Російської імперії. Все це значно послаблювало можливості розвитку кооперативного шкільництва в означеному вище регіоні, негативно позначалося на впровадженні в освітню практику ідей народності, природо- й культуровідповідності, ідей інтеграції і диференціації. З цією особливістю пов'язана й наступна: ініціювання й поширення ідей кооперативного шкільництва відбувалося переважно не на урядовому рівні, а на рівні громадського сподвижництва. Прогресивні громадські й культурно-освітні діячі України були свідомі того, що на шляху розбудови економічної освіти відкривається реальна можливість матеріального й духовного відродження, знаходження і самоствердження національної ідентичності.

Висновки

Отже, в сучасній науковій літературі знайшло відображення багатьох аспектів економічної освіти: загальнотеоретичного, методичного, культурологічного, міжнародного освітянського досвіду тощо. В цілому зазначено, що економічна освіта як наука є фундаментальною основою культури суспільства, є технологією навчання та виховання, що відображає життя суспільства. Гостра потреба сучасного суспільства у підвищенні рівня духовності, освіченості фахівців, в тому числі і майбутніх, багато в чому обумовлена необхідністю освіченості населення в цілому .

ЛІТЕРАТУРА:

1. Базилевич В. Интеллектуализация та індивідуалізація — основа формування нової парадигми класичної університетської освіти в галузі економіки і управління в контексті Болонського процесу // Вища школа. — 2005. — № 6. — С. 28–47.
2. Будзан Богдан. Бізнес-школа в умовах загострення конкуренції на ринку освіти в галузі менеджменту // Вища школа. — 2005. — № 2. — С. 42–49.
3. Вища освіта в Україні. —К.: Знання, 2005. — 327с.
4. Гіптерс З. В. Економічна освіта молоді в Галичині XIX – першої половини XX століть: теорія, досвід, персоналії : Монографія. – Львів: ЛБІ НБУ, 2006. – 220 с.

5. Колот А.М. Мотивація, стимулювання й оцінка персоналу: Навч. посібник.- К.: КНЕУ, 1998. - 224с
6. Лопус Джейн. Зміст економічної освіти США // Географія та основи економіки в школі. - 1997.— №4.— С. 36.
7. Формування економічного мислення підлітків у процесі навчально-трудової діяльності: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / С.В. Лукаш / Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2001. — 19 с.
8. Нагаєв В.М. Методика викладання у вищій школі. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 232с.
9. Педагогіка вищої школи. - К.: Знання, 2007. – 495с.
10. Романовський О.О. Теорія і практика підприємницької освіти в розвинутих зарубіжних країнах: Автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.01 / / Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2003.
11. Сухиненко Д. Н. Подготовка менеджеров в высшей школе США // Дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01. - Волгоград, 2000.
12. Сучасна економічна освіта: Україна і Болонський процес / За ред В.Д.Базилевича. – К.: Знання, 2006 – 326 .
13. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи. – К.: Академвидав, 2006. – 352с.
14. Формування економічної культури особистості старшокласників з використанням засобів мистецтва: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01 / Надточієва Ольга Олексіївна. — Луганськ, 2000. — 19 с. — укр.
15. Формування економічного мислення підлітків у процесі навчально-трудової діяльності: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.01 / С.В. Лукаш. — К., 2001. — 19 с.
16. Ходикіна І. Ю. Університетська освіта в контексті інноваційного розвитку : Дис. канд. екон. наук: 08.09.01. — Л., 2006. — 239 с.

АННОТАЦИЯ

ВОПРОСЫ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ЛИТЕРАТУРЕ.

В статье рассматривается вопрос экономического образования и его трактовка в современной научной литературе.

Ключевые слова: экономическое образование, университетское образование, экономическая культура, экономическое мышление.

THE SUMMARY

THE PROBLEMS OF ECONOMIC EDUCATION IN MODERN HOME LITERATURE

The problems of economic education and its interpretation in modern scientific literature is considered in the article.

Key words: economic education, university education, economic culture, economic thinking.